

Σημαντική μείωση ανισοτήτων & αύξηση εισοδήματος την περίοδο 2015-19. Τάσεις μερικής αντιστροφής το 2020

** Το κείμενο αποτελεί επιμελημένο απόσπασμα από το Δελτίο Κοινωνικών Εξελίξεων 2021 του Ινστιτούτου Εναλλακτικών Πολιτικών ΕΝΑ που θα κυκλοφορήσει τις επόμενες ημέρες και θα είναι διαθέσιμο στο www.enainstitute.org [Υπεύθυνη έκδοσης Δελτίου: Ειρήνη-Ακριβή Νταή. Συνεργάτες για τη θεματική «Κοινωνική Πρόνοια»: Θεόδωρος Δημόπουλος & Λάζαρος Παπουτζής.]*

Η ένταση των κοινωνικών ανισοτήτων αποτυπώνεται από τον δείκτη φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, από το δείκτη υλικών στερήσεων, καθώς και από τους αντίστοιχους δείκτες μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, δείκτες που όλοι που βελτιώθηκαν σημαντικά το διάστημα 2015-2019, μετά τη διαδοχική επιδείνωσή τους μετά την έναρξη της οικονομικής κρίσης το 2010.

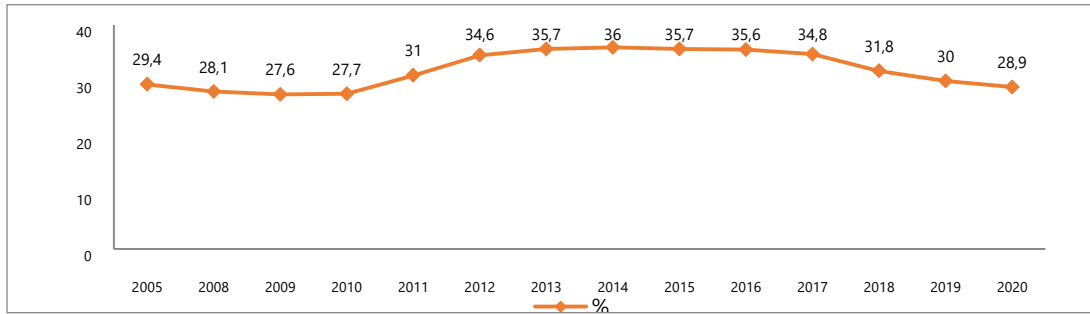
2019: Το χαμηλότερο ποσοστό φτώχειας από την έναρξη της οικονομικής κρίσης

Έτσι, το 2019 (περίοδος αναφοράς εισοδήματος 2018) το ποσοστό φτώχειας διαμορφώθηκε στο χαμηλότερο ποσοστό από την έναρξη της κρίσης (17,9%), καταγράφοντας πτώση κατά 0,6 ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με το 2018 (περίοδος αναφοράς εισοδήματος 2017), κατά 3,5 ποσοστιαίες μονάδες από το 2015 (21,1%) και κατά 5,2 ποσοστιαίες μονάδες από το 2013 (23,1%).

5ετία μείωσης κινδύνου φτώχειας & αποκλεισμού

Με βάση τα στοιχεία της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών για το 2020 (έτος αναφοράς 2019), ο πληθυσμός που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό ανέρχεται στο 28,9% του πληθυσμού της χώρας (3.043.869 άτομα), μειωμένος κατά 1,1 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2019 (έτος αναφοράς 2018;) (3.161.936 άτομα, που αντιστοιχούσαν στο 30,0% του πληθυσμού), καταγράφοντας μείωση κατά 118.000 άτομα και συνεχή πτωτική τάση από το 2015 και μετά, όπως φαίνεται και στο Διάγραμμα 1. Το 2019, το σχετικό ποσοστό εμφανίζεται μειωμένο κατά 6 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2014 (36,0%), καταγράφοντας μείωση κατά 841.000 άτομα.

Διάγραμμα 1: Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό: 2005, 2008-2019

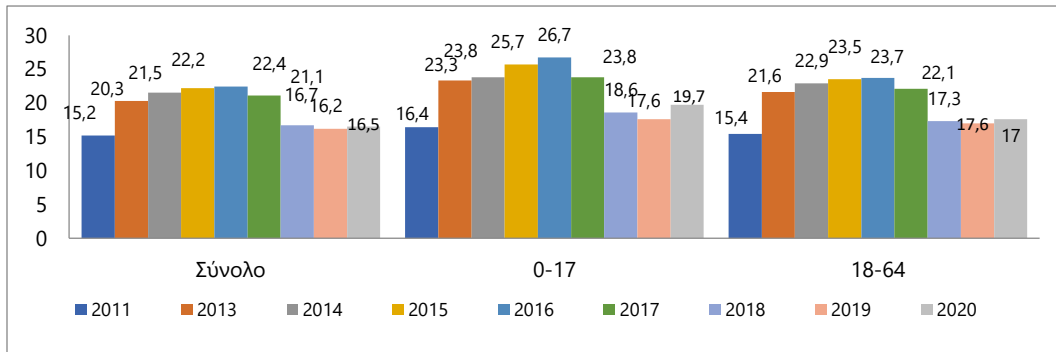

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (EU-SILC), 2021

Υποχώρηση των υλικών στερήσεων μεταξύ 2015-2019, αλλά & σημάδια αντιστροφής τάσης το 2020

Το 2017 το ποσοστό του πληθυσμού που αντιμετωπίζει υλικές στερήσεις¹ μειώθηκε, για πρώτη φορά από την έναρξη της κρίσης (21,1%). Το ποσοστό αυτό, μάλιστα, σημείωσε συνολική μείωση κατά 6 ποσοστιαίες μονάδες, από το 2015 (22,2%) έως το 2019 (16,2%). Το 2020, όμως, για πρώτη φορά έπειτα από 4 έτη, καταγράφηκε αντιστροφή τάσης και αυξήθηκε στο 16,5%. Ειδικότερα, το 2020 ο δείκτης αυτός για την ηλικιακή κατηγορία (0-17 ετών) σημειώνει αύξηση κατά 2,1 ποσοστιαίες μονάδες (19,7%), ενώ και για εκείνη των 18-64 ετών εμφανίζει επίσης αυξημένη κατά 0,6 ποσοστιαίες μονάδες.

Διάγραμμα 2: Ποσοστιαία κατανομή πληθυσμού με υλικές υστερήσεις κατά ομάδες ηλικιών

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (EU-SILC), 2021

¹ Πληθυσμός που αντιμετωπίζει οικονομική δυσκολία σε τουλάχιστον τέσσερις από τις εννέα διαστάσεις υλικής υστέρησης που συνθέτουν το δείκτη: 1) Δυσκολίες ανταπόκρισης στην πληρωμή πάγιων λογαριασμών, όπως ενοίκιο ή δόση δανείου, πάγιοι λογαριασμοί (ηλεκτρικού ρεύματος, νερού, φυσικού αερίου κλπ.), δόσεις πιστωτικών καρτών ή δόσεις δανείου για οικοσκευή, διακοπές κ.ά. ή αγορές με δόσεις κύριας κατοικίας, 2) Οικονομική αδυναμία για πληρωμή μιας εβδομάδας διακοπών, 3) Οικονομική αδυναμία για διατροφή που να περιλαμβάνει κάθε δεύτερη ημέρα κοτόπουλο, κρέας, ψάρι ή λαχανικά ίσης θρεπτικής αξίας, 4) Οικονομική αδυναμία για αντιμετώπιση έκτακτων, αλλά αναγκαίων δαπανών αξίας περίπου 384 ευρώ, 5) Οικονομική αδυναμία να διαθέτουν τηλέφωνο (περιλαμβάνεται και το κινητό τηλέφωνο), 6) Οικονομική αδυναμία να διαθέτουν έγχρωμη τηλεόραση, 7) Οικονομική αδυναμία να διαθέτουν πλυντήριο ρούχων, 8) Οικονομική αδυναμία να διαθέτουν ΙΧ επιβατηγό αυτοκίνητο και 9) Οικονομική αδυναμία για ικανοποιητική θέρμανση.

Η σημαντική επίδραση της κοινωνικής πολιτικής από το 2015 & οι πρόσφατες ενδείξεις ανατροπών

Το αποτέλεσμα των κοινωνικών παρεμβάσεων² στα χρόνια της κρίσης αποτυπώθηκε στο ποσοστό του πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις³, το οποίο το 2019 (περίοδος αναφοράς εισοδήματος 2018) διαμορφώθηκε στο χαμηλότερο ποσοστό από την έναρξη της κρίσης (17,9%), καταγράφοντας συνεχή πτώση από το 2015 κι ύστερα.

Ο κίνδυνος παιδικής φτώχειας (0-17 ετών) μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις κατέγραψε τη μεγαλύτερη πτώση κατά 5,5 ποσοστιαίες μονάδες, από 26,6% το 2015 σε 21,1% το 2019, πλησιάζοντας τα προ κρίσης επίπεδα, κάτι που, όμως, φαίνεται ότι ανατρέπεται με την αύξηση του ποσοστού το 2020 κατά 0,3 ποσοστιαίες μονάδες (21,4%) σε σχέση με το 2019.

Ανοδική τάση παρουσιάζει, επίσης, ο δείκτης για την ηλικιακή κατηγορία άνω των 65, ανατρέποντας τη συνεχή πτωτική τάση του ποσοστού των ατόμων 65+ σε κίνδυνο φτώχειας μετά το 2013.

Πίνακας 1: Κίνδυνος φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (κατά ομάδες ηλικιών και φύλο)

Ηλικία	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Σύνολο	23,1	23,1	22,1	21,4	21,2	20,2	18,5	17,9	17,7
18 -64	23,8	24,1	23,5	22,5	22,7	21,7	19,8	18,9	18,5
65+	17,2	15,1	14,9	13,7	12,4	12,4	11,6	12,9	13,2
0-17	26,9	28,8	25,5	26,6	26,3	24,5	22,7	21,1	21,4

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (EU-SILC), 2021

5 χρόνια διαδοχικής αύξησης του μέσου διαθέσιμου εισοδήματος

Εξαιτίας μίας σειράς πολιτικών για την οικονομική ανάκαμψη και την αύξηση του ΑΕΠ, τη μείωση της ανεργίας και την αύξηση της απασχόλησης, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και τη βελτίωση της κοινωνικής συνοχής, από το 2016 (με έτος αναφοράς το 2015) καταγράφεται μια σταθερή αύξηση σε μία σειρά κοινωνικών δεικτών, ανάμεσα στους οποίους είναι και το μέσο ατομικό διαθέσιμο εισόδημα. Το μέσο ισοδύναμο ατομικό διαθέσιμο εισόδημα ακολουθώντας διαρκή ανοδική τάση από το 2016 κι έπειτα, το 2020 (με έτος αναφοράς το 2019) ανήλθε σε 9.993 ευρώ αυξημένο κατά 6,5% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (9.382 ευρώ).

² Συμπεριλαμβάνονται δηλαδή τα κοινωνικά επιδόματα (παροχές κοινωνικής βοήθειας, όπως το κοινωνικό μέρισμα, το επίδομα μακροχρόνια ανέργων κ.λπ., οικογενειακά επιδόματα, όπως επιδόματα τέκνων, καθώς και επιδόματα ή βοηθήματα ανεργίας, ασθένειας, αναπηρίας ή ανικανότητας, ή και εκπαιδευτικές παροχές) και οι συντάξεις στο συνολικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών.

³ Συμπεριλαμβάνονται δηλαδή τα κοινωνικά επιδόματα (παροχές κοινωνικής βοήθειας, όπως το κοινωνικό μέρισμα, το επίδομα μακροχρόνια ανέργων κ.λπ., οικογενειακά επιδόματα, όπως επιδόματα τέκνων, καθώς και επιδόματα ή βοηθήματα ανεργίας, ασθένειας, αναπηρίας ή ανικανότητας, ή και εκπαιδευτικές παροχές) και οι συντάξεις στο συνολικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών.

Πίνακας 2: Μέσο ατομικό διαθέσιμο εισόδημα (σε ευρώ)

Έτος έρευνας	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Έτος αναφοράς	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ευρώ	9.303	8.879	8.682	8.672	8.800	9.034	9.382	9.993

Ανισότητες: Σημαντική μείωση την περίοδο 2015-19 & ενδείξεις αντιστροφής τάσης

Ο ευρέως χρησιμοποιούμενος δείκτης άνισης κατανομής εισοδήματος (συντελεστής Gini⁴) το 2019 κατέγραψε τη μεγαλύτερη μείωση από την έναρξη της κρίσης, κατά 2,4 ποσοστιαίες μονάδες, από 33,4% το 2008 σε 31,0% το 2019 και κατά 3,4 συνολικά ποσοστιαίες μονάδες από το 2015. Σημειώνεται ότι από την έναρξη της κρίσης, ο Gini υποχώρησε για πρώτη φορά το 2015, ενώ, εξαιτίας της μεγάλης μείωσης το 2017, διαμορφώθηκε στα προ κρίσης επίπεδα του 2008. Η περαιτέρω μείωση το 2018 και το 2019 τον έφερε στο χαμηλότερο επίπεδο από το 1994 (που είναι η παλαιότερη χρονολογία βάσης δεδομένων της Eurostat). Κι εδώ όμως το 2020 παρατηρείται αντιστροφή τάσης, καθώς ο δείκτης σημείωσε αύξηση έπειτα από συνεχή μείωση 4 ετών και διαμορφώθηκε στο 31,1%.

Πίνακας 3: Δείκτης άνισης κατανομής εισοδήματος (συντελεστής Gini)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2008-2019 2019	2020	
%	33,4	33,1	32,9	33,5	34,3	34,4	34,5	34,2	34,3	33,4	32,3	31,0	-3,4 π.μ.	31,1

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (EU-SILC), 2020

Το ίδιο ισχύει και για τον δείκτη S80/S20, που το 2019 βρέθηκε στο χαμηλότερο επίπεδο από το 1994 (που είναι η παλαιότερη χρονολογία βάσης δεδομένων της Eurostat). Το 2019, με περίοδο αναφοράς εισοδήματος το 2018, μειώθηκε κατά 0,4 μονάδες (σε σχέση με την προηγούμενη αντίστοιχη χρονική περίοδο 2017) και ανήλθε στο 5,1.

Ο λόγος του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού προς το φτωχότερο 20% μειώθηκε από 6,5 το 2014 σε 5,1 το 2019, που συνιστά τη χαμηλότερη τιμή από το 2003. Κι εδώ όμως ακολούθησε αντιστροφή της τάσης και μία μικρή αύξηση το 2020 σε 5,2 (S80/S20 ratio).

Αυτό σημαίνει ότι το μερίδιο του εισοδήματος του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού είναι 5,2 φορές μεγαλύτερο από το μερίδιο του εισοδήματος του φτωχότερου 20% του πληθυσμού.

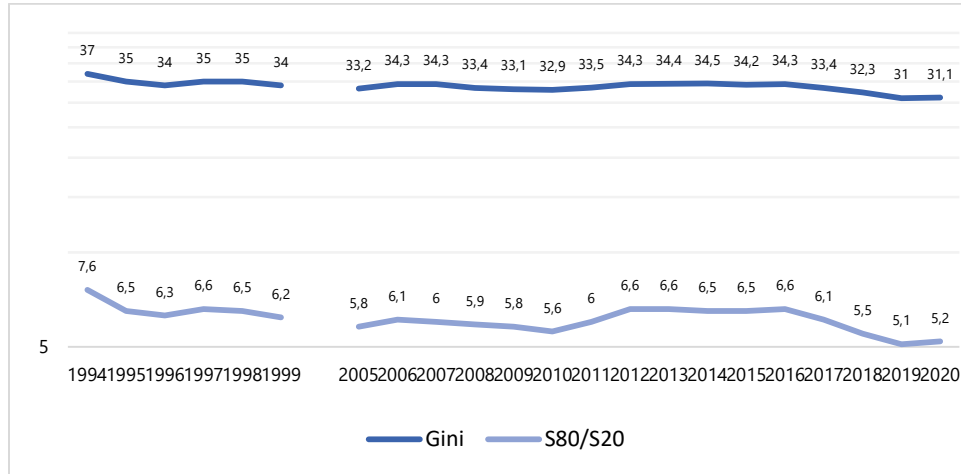
⁴ Ο συντελεστής Gini ορίζεται ως ο λόγος των αθροιστικών μεριδίων του πληθυσμού, κατανεμημένου ανάλογα με το ύψος του εισοδήματος, προς το αθροιστικό μερίδιο του συνολικού εισοδήματος όλου του πληθυσμού. Η τιμή του κυμαίνεται μεταξύ 0 (πλήρης εισοδηματική ισότητα) και 1 (πλήρης εισοδηματική ανισότητα).

Πίνακας 4: Δείκτης κατανομής του εισοδήματος σε πεντημόρια (S80/ S20) κατά ομάδες ηλικιών

Ηλικία	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Σύνολο	6,0	6,6	6,6	6,5	6,5	6,6	6,1	5,5	5,1	5,2
65+	4,5	4,5	3,9	4,1	4,1	3,9	4,2	3,9	3,8	3,9
0-64	6,4	7,4	7,5	7,3	7,4	7,4	6,7	6,1	5,6	5,6

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (EU-SILC), 2021

Διάγραμμα 3: Δείκτες Οικονομικής Ανισότητας

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (EU-SILC), 2021

Μετά την πανδημία τί:

Καθώς οι κοινωνικοί δείκτες αποτυπώνουν τα κοινωνικά δεδομένα με σχετική χρονική «καθυστέρηση», σήμερα μπορούμε να διαθέτουμε μία ακριβή εικόνα για τη σημαντική βελτίωση όλων των βασικών κοινωνικών δεικτών την περίοδο 2015-2019. Όπως επίσης, με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία, που δεν ενσωματώνουν την επίδραση της πανδημίας, μπορούμε να εντοπίσουμε σημάδια αντιστροφής τάσης σε ορισμένους τομείς, χωρίς όμως να υπάρχουν επαρκείς χρονικής έκτασης δεδομένα για να αναγνώσουμε με εγκυρότητα αν πρόκειται για συγκυριακό ή μη φαινόμενο. Λαμβάνοντας υπόψη την πρόοδο που συντελέστηκε τα προηγούμενα χρόνια, αναμένεται με ιδιαίτερο ενδιαφέρον να αποτυπωθούν σε επίπεδο δεικτών αφενός οι συνέπειες της πανδημίας αφετέρου η αλλαγή στο μείγμα πολιτικής που εφαρμόζεται μετά τις εθνικές εκλογές του Ιουλίου 2019 και ήδη μετρά δύο χρόνια υλοποίησης.